

Ks. dr hab. Robert Kantor
Katedra Teologii Praktycznej i Prawa Kanonicznego
Wydział Teologiczny Sekcja w Tarnowie
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie
33-100 Tarnów, ul. Mościckiego 5

Recenzja rozprawy doktorskiej

Mgr lic. Agata Dominika Matula, „Świadek w obowiązującym prawodawstwie Kościoła łacińskiego”, Warszawa 2025, ss. 219.

Zgodnie z uchwałą Rady Dyscypliny Naukowej Instytutu Prawa Kanonicznego UKSW w Warszawie, która 30 września 2025 r. powołała mnie na recenzenta w przewodzie doktorskim mgr lic. Agaty Dominiki Matuli, niniejszym przedkładam swoją pozytywną opinię.

Recenzja zawiera następujący układ:

1. Wstęp
2. Omówienie rozprawy
3. Ocena rozprawy
4. Pytania
5. Wnioski końcowe

1.Wstęp.

Testis w znaczeniu potocznym to „osoba obecna przy sporządzaniu jakiegoś aktu prawnego lub przy jakimś innym wydarzeniu i mogąca udzielić informacji na temat owego zdarzenia (KPK 83 kan. 875, 876, 894, 1108 § 1, 1116 § 1); w znaczeniu procesowym, czyli ścisłym, świadek to osoba niebędąca stroną

sporu a mogąca dostarczyć sędziemu obiektywnych informacji o faktach lub okolicznościach mogących mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy” (Ryszard Sztychmiller, *Świadek w: Leksykon Prawa Kanonicznego*, red. Mirosław Sitarz, Lublin 2019, kol. 2761-2762). W doktrynie prawa kanonicznego rola świadka była przedmiotem licznych analiz, które najczęściej koncentrowały się na wymiarze procesowym. Zatem tematyka rozprawy na pierwszy rzut oka wzbudza u czytelnika zaniepokojenie. Tak też podszedłem do lektury dysertacji autorstwa mgr lic. Agaty Dominiki Matuli pt. „Świadek w obowiązującym prawodawstwie Kościoła łacińskiego”.

2. Omówienie rozprawy.

Na rozprawę składają się następujące elementy: *Karta tytułowa* (s. 1), *Spis treści* orientujący w rozdziale materiału (s. 2-5), *Wykaz skrótów* (s. 6-11). Kolejnym elementem rozprawy jest metodologiczny *Wstęp* (s. 12-19) i *Korpus pracy* (s. 20-185), na który składa się cztery rozdziały: I. Świadek w prawie o sakramentach świętych, s. 20-75. II. Świadek w prawie procesowym, s. 76-140. III. Świadek w poszczególnych procesach kanonicznych, s. 141-171. IV. Inne sytuacje prawne wymagające udziału świadka, s. 172-185. Całość dysertacji zamknięta jest *Zakończeniem* (s. 186-189), *Bibliografią* (190-213) oraz *Streszczeniem* w języku polskim (s. 214-216) i języku angielskim (s. 217-219).

We wstępie do recenzowanej refleksji naukowej Doktorantka nakreśliła główny cel badawczy czyli ukazanie świadka w różnych obszarach prawa kanonicznego i wymogów stawianych przez prawo, by ważne i godziwie pełnić tę funkcję. W tym celu Autorka skategoryzowała sytuacje prawne, w których obecność świadka została przewidziana przez Prawodawcę.

Korpus rozprawy pani Agaty Matuli rozpoczyna rozdział pierwszy, który dotyczy roli i zadań świadka podczas sprawowania trzech sakramentów: chrztu, bierzmowania i małżeństwa. W zależności od omawianego sakramentu, analizie

zostały poddane szereg szczegółowych zagadnień prawnych, by ukazać wielowymiarowość tej funkcji – od roli czysto dowodowej, poprzez wymiar szerszej rzeczywistości wspólnotowej i duchowej, a także ekumenicznej. Autorka analizując zagadnienie świadka chrztu, rozważania rozpoczyna od pogłębionej analizy kan. 874 Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku, z uwzględnieniem posoborowej nauki Kościoła katolickiego na temat ekumenizmu. Omówione są również zagadnienia dotyczące powoływania świadka chrztu, jego kwalifikacji oraz stawianych przed nim zadań – w odniesieniu do analogicznych norm prawnych dotyczących rodziców chrzestnych. Poruszona została także problematyczna kwestia prawna dopuszczania wiernych niekatolickich Kościołów wschodnich do roli rodzica chrzestnego. W kolejnym punkcie analizie zostały poddane kanony dotyczące świadka bierzmowania. W kontekście powiązania pomiędzy sakramentami chrztu i bierzmowania Autorka omówiła prawne aspekty powoływania świadka, jego kwalifikacji oraz obowiązków podejmowanych wobec bierzmowanego. W dalszej części Doktorantka zwraca uwagę na nieścisłości polskiego tłumaczenia terminu *patrinus*. Rozdział kończą rozważania na temat świadków małżeństwa w zwyczajnej jak i nadzwyczajnej formie kanonicznej.

Rozdział drugi podejmuje teoretyczno-prawną analizę roli świadka w prawie procesowym. Przedstawiona została ścisła, procesowa definicja świadka wraz z klasycznym rozróżnieniem kategorii świadków, które obecnie jest zauważalne w doktrynie prawa kanonicznego. Przeanalizowana została zdolność do bycia świadkiem – naturalne uwarunkowania do świadczenia oraz ustawowe zakazy dowodowe zawarte w kan. 1550. Doktorantka szczegółowo omawia takie kwestie jak: zakaz przesłuchiwania małoletnich poniżej 14 roku życia w odniesieniu do prawa międzynarodowego i polskiego czy specyfika pełnienia roli świadka przez duchownego i związane z tym ograniczenia wynikające z tajemnicy duszpasterskiej i tajemnicy spowiedzi. Odrębna sekcja została poświęcona samemu przeprowadzeniu dowodu ze świadków we – wzorcowym

dla całego kanonicznego prawa procesowego – zwyczajnym procesie spornym. Omówione zostały kwestie związane z powoływaniem świadków, przygotowaniem i przeprowadzeniem przesłuchania, a także oceną zeznań, poprzez przedstawienie różnych kryteriów, którymi powinien kierować się sędzia przy badaniu wiarygodności świadków.

Trzeci rozdział stanowi kontynuację rozważań na temat świadka procesowego, z tą różnicą, że jego rola została omówiona w kontekście konkretnych procesów kanonicznych: od procesów małżeńskich, poprzez sprawy dotyczące nieważności święceń, procesy karno-sądowe i karno-administracyjne, a w końcu postępowanie kanonizacyjne. Celem tej części pracy było ukazanie roli świadków w zależności od natury spraw, w których składają oni swoje zeznania i ewentualne podkreślenie unikatowych rozwiązań zastosowanych przez Prawodawcę.

Wreszcie ostatni rozdział został poświęcony innym, wybranym sytuacjom prawnym, w których Prawodawca przewidział udział świadków. Autorka analizuje przede wszystkim obszar prawa administracyjnego, w którym obecność świadków służy uwierzytelnianiu aktów i stanowi gwarancję dowodową, zwłaszcza gdy standardowa forma pisemna jest niemożliwa do zastosowania. Doktorantka analizie poddaje: zawiadomienie o dekrete, rezygnację z urzędu oraz kanoniczne upomnienie przy wydalaniu z instytutu zakonnego. Przedstawia również rolę świadka przy wykazywaniu faktu poświęcenia lub pobłogosławienia miejsca.

W zakończeniu dysertacji zostały przedstawione wyniki dokonanych analiz. Doktorantka podkreśliła, że celem opracowania było ukazanie wielowymiarowości świadka w obowiązującym prawodawstwie Kościoła łacińskiego. Autorka wychodząc z założenia, że rola świadka, niezależnie od dziedziny prawa opiera się na fundamentalnym powołaniu każdego chrześcijanina do dawania świadectwa, poddała analizie kolejno jego funkcje i

zadania podczas sprawowania sakramentów. Opracowanie przedstawia świadka także jako uczestnika czynności prawnych.

3. Ocena rozprawy.

Ogólnie należy podkreślić, że recenzowana rozprawa odpowiada zarówno pod względem formalnym (metodologicznym) jak i merytorycznym wymaganiom stawianym tego typu pracom doktorskim.

Problem badawczy i sformułowanie tematu

Autorka we wstępie wskazała problem badawczy, czyli ukazanie świadka w różnych obszarach prawa kanonicznego i wymogów stawianych przez prawo, by ważne i godziwie pełnić tę funkcję. W tym celu Autorka skategoryzowała sytuacje prawne, w których obecność świadka została przewidziana przez Prawodawcę. Samo sformułowanie tematu: „Świadek w obowiązującym prawodawstwie Kościoła łacińskiego” jest prawidłowe i konsekwentnie rozwijane i wyjaśniane w korpusie opracowania.

Metoda i struktura

Autorka posłużyła się metodą dogmatyczno-prawną, która polega na analizie źródeł prawa kanonicznego, przede wszystkim Kodeksu Jana Pawła II. Doktorantka posłużyła się także metodą komparatystyczną poprzez porównanie analogicznych norm Kodeksu prawa kanonicznego z 1917 roku oraz Kodeksu kanonów Kościołów wschodnich z 1990 roku.

Całość pracy ma logiczną, przejrzystą strukturę. Podział na wstęp, rozdziały posiadające dyspozycje, które Autorka konsekwentnie rozwija oraz zakończenie, tworzy jasny plan podjętej refleksji i komplementarnie obejmuje całość zagadnienia. Ponadto wyważone *Podsumowania* na końcu każdego rozdziału dopełniają jakościowo naukowe opracowanie pani Agaty Matuli. W opracowaniu zabrakło mi merytorycznego wprowadzenia do każdego z

rozdziałów. Pewnym niedociągnięciem jest – moim zdaniem – zachwiana równowaga w objętości rozdziałów. Rozdział IV liczy zaledwie 13 stron. Jest zatem widoczny brak proporcji między rozdziałami.

Bibliografia i przypisy

Doktorantka uwzględniła w pracy opracowania polskich i zagranicznych autorów. Cennym dorobkiem pracy naukowej Doktorantki jest udokumentowanie swych wywodów materiałem źródłowym. Należy zauważyć, że dobre odczytanie źródeł i ich właściwa interpretacja nie jest zadaniem łatwym. Jednak Doktorantka bardzo dobrze wywiązała się z tego zadania. Układ bibliografii jest przejrzysty. Doktorantka podzieliła Bibliografię na *Źródła prawa kanonicznego oraz Literaturę przedmiotu (181 pozycji)*. Oczywiście, bibliografia nie wyczerpuje wszystkich pozycji kanonicznych dotyczących roli świadka (np. K. Łojewski, *Instytucja odmowy zeznań w polskim procesie karnym*, Warszawa 1970; M. Greszata-Telusiewicz, *Świadek*, w: EK, t. XIX, kol. 312-313; M. Blanco, *Testigo de bautismo y confirmación*, w: *Diccionario General De Derecho Canónico*, red. J. Otaduy, A. Viana, J. Sedano, t. VII, Pamplona 2012, p. 571-572; D. Aboi Rubio, *Testigo del matrimonio*, w: *Diccionario General De Derecho Canónico*, red. J. Otaduy, A. Viana, J. Sedano, t. VII, Pamplona 2012, p. 573-576; E. Garcia, *Ordinary witnesses in a valid marriage*, *Boletín eclesiástico de Filipinas* (1998), s. 466-475; J. J. Garcia Failde, *Criterios psicológicos para la valoración de las declaraciones de las partes y de los testigos en los procesos eclesiásticos*, w: J. J. Garcia Failde, *Manual de psiquiatria forense canónica*, Salamanka 1991, p. 445-468; A. Eszer, *Testigo en las causas de los Santos*, w: *Diccionario General De Derecho Canónico*, red. J. Otaduy, A. Viana, J. Sedano, t. VII, Pamplona 2012, p. 578-581).

W kwestii dotyczącej przypisów, to trzeba przyznać, że Autorka recenzowanej pracy wykazała się poprawnością w ich tworzeniu, zarówno od strony bogactwa cytowanego materiału jak i zapisu redakcyjnego. Przypisy

dokumentują nie tylko treść pracy, ale są także miejscem wielu analiz, porównań, cennych komentarzy, które pomagają czytelnikowi w pełniejszym uchwyceniu prezentowanych zagadnień (np. przypisy: 253, 282 czy 292 i inne). Wszystko to świadczy o dobrym przygotowaniu warsztatowym Doktorantki (i o należytej trosce Promotora). Doktorantka umiejętnie cytuje dokumenty Magisterium Kościoła, umieszczając je we właściwym kontekście i uzupełniając własnymi uwagami.

Warstwa językowa

Język rozprawy Doktorantki jest generalnie poprawny i staranny. W tym sensie dobrze koresponduje z powagą merytoryczną pracy doktorskiej. W rozprawie napotkać można na drobne literówki. W kilku miejscach akapit pracy składa się z jednego tylko zdanie, np. s. 73, 111, 134, 135, 143, 147, 184.

4. Pytania

Recenzja rozprawy, a zarazem obrona doktoratu domaga się jakiejś formy debaty. Stąd też dwa zagadnienia wydają mi się ważne i wymagają wyjaśnienia:

1/ Doktorantka w dysertacji zamieściła punkt w brzmieniu: „Niezdolność kapłanów do bycia świadkiem”. (s. 93) Moje pytanie dotyczy tego, czy tylko sakramentalna spowiedź (informacje tam pozyskane) wyklucza kapłana z bycia świadkiem? Co w przypadku kierownictwa duchowego?

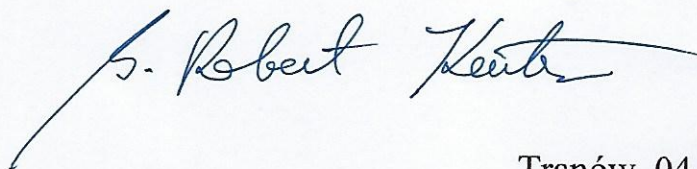
2/ Drugie pytanie dotyczy duchownych jako świadków. Co w przypadku suspensy duchownego i uzyskania przez niego dyspensy papieskiej od obowiązków wynikających z przyjętych święceń?

5. Wnioski końcowe

Moim zdaniem Autorce dysertacji udało się zrealizować cel pracy – zaprezentowany we wstępie. Doktorantka ukazała świadka w różnych obszarach prawa kanonicznego i wymogi stawiane przez prawo, by ważnie i godziwie pełnić tę funkcję. W tym celu Autorka skategoryzowała sytuacje prawne, w których obecność świadka została przewidziana przez Prawodawcę. Walorem recenzowanej rozprawy jest ukazanie wielowymiarowości świadka we wszystkich obszarach prawa kanonicznego. Niewątpliwie jest to cenne opracowanie, które nie koncentruje się jedynie na wymiarze procesowym świadka.

Mając jednak na uwadze całość powyższej recenzji stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr lic. Agaty Dominiki Matuli pt. „Świadek w obowiązującym prawodawstwie Kościoła łacińskiego” spełnia wymagania stawiane przez *Ustawę o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (art. 13, ust. 1)*. Doktorantka w wystarczającym stopniu opanowała wymagania warsztatu naukowego i osiągnęła dojrzałą orientację w odnośnej literaturze z zakresu prawa kanonicznego.

Dlatego takie przekonanie pozwala mi wnioskować do Rady Dyscypliny Naukowej Instytutu Prawa Kanonicznego UKSW w Warszawie o dopuszczenie mgr lic. Agaty Dominiki Matuli do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Tranów, 04 listopada 2025 roku